

CZÓBEL BÉLA (1883-1976)

Nő legyezővel, 1920-as évek vége | *Woman with Fan, end of the 1920s*

Olaj, vászon | Oil on canvas, 116,5x81 cm
Jelezve jobbra lent | Signed bottom right: Czóbel
Vakrámán | On the stretcher: D'Hardik Bois

Kezdő ár | Starting price: 24 000 000 Ft / 72 727 EUR
Becsérték: 30 000 000 – 40 000 000 Ft
Estimated value: 90 909 – 121 212 EUR

PROVENIENCIA | PROVENANCE:

első, francia tulajdonosa a művésztől kapta ajándékba 1967-ben

CZÓBEL

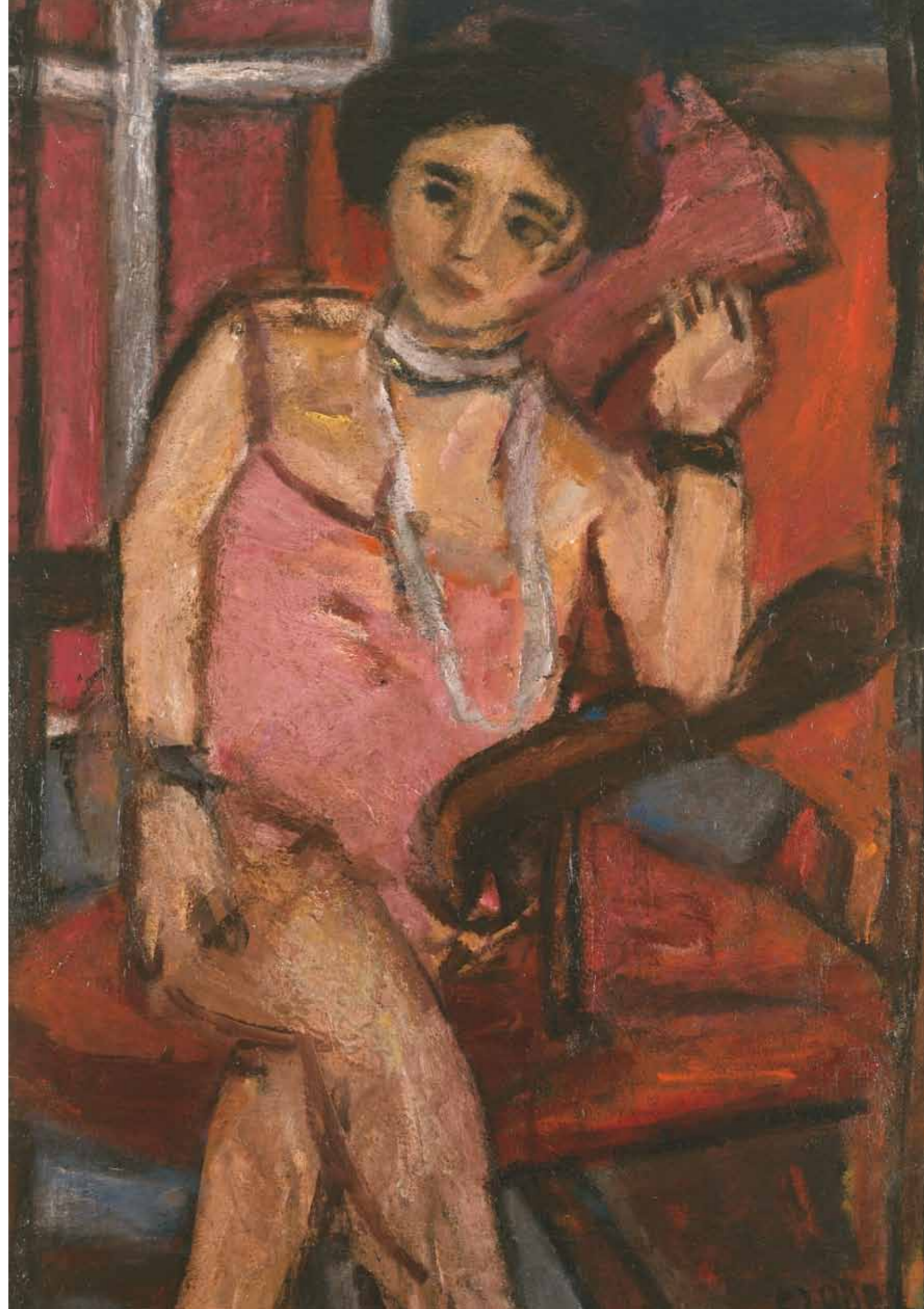
1. Amedeo Modigliani: *Nő legyezővel, 1919*
Musée d'Art Moderne de la Ville de Paris, Párizs

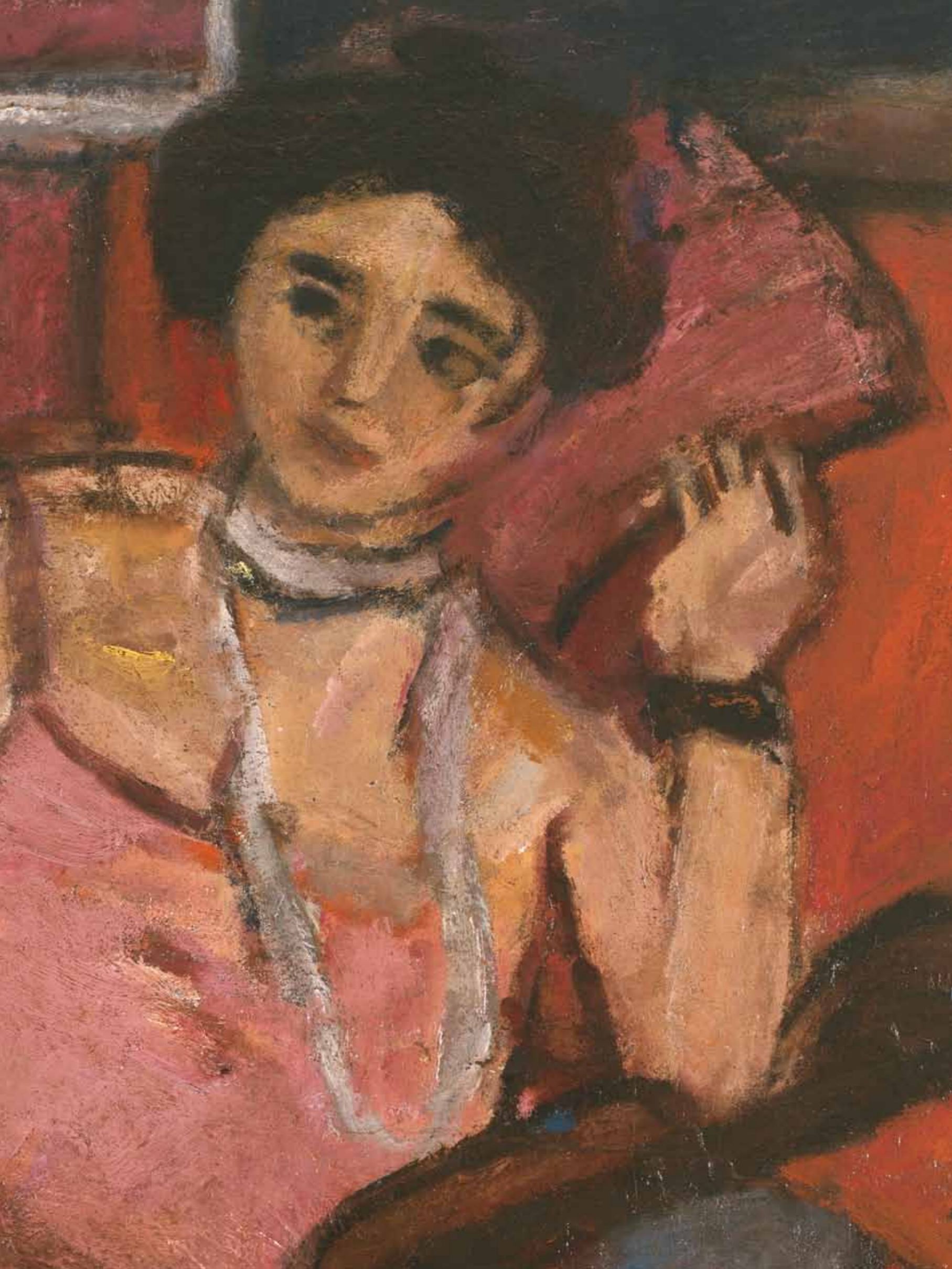

2. Pablo Picasso: *Nő legyezővel*
Ermitázs, Szentpétervár

Czóbel húsz éves korától a – kiváltságos – világpolgárok életét élte, a nyarakat többnyire vidéken, rendszerint tanulással és munkával töltötte (Nagybánya, Nyergesújfaló, Bergen, Würzburg, Gros Rouvre, Hatvan, Szentendre), míg a hidegebb hónapok alatt visszament abba a nagyvárosba, ahol éppen huzamosabb időt töltött (Budapest, Párizs, Amsterdam, Berlin). Ugyan volt ezekben a helyváltoztatásokban némi kényszer is, hiszen a két világháború többszörösen is me-

nekülésre kényszerítette a festőt, de ez Czóbel pályáját látszólag nem rendítette meg.¹ Legáltalában, ami a belső fejlődését és munkakedvét illeti. Más szempontból viszont vitathatatlanul hatalmas károk keletkeztek az életműben; számos korai műve megsemmisült vagy lappang. Czóbel bármerre is járt a világban, mindig a "legprogresszívebb" művészekkel vette körül magát, még ha maga nem is követte minden esetben az éppen aktuális irányzatokat.

3. Henri Matisse: Ülő lány, 1909 magántulajdon

4. Max Pechstein: Nő legyezővel, 1912 magántulajdon

5. Czóbel Béla: Ülő háttakt vörös nyakkéssel magántulajdon

Műveinek rendszeres témája a nő. Portréin és aktjain a női test érzékiségét, a bőr szinte kitapintható, puha bujaságát, a pihenés perceibe belefeledkező létezését ragadja meg. Frank János írta, hogy „ugyanannyi szexet talállok Czóbel nyakig begombolt ruhájú leányportéjában, sőt, a tájképeiben is”.² Kratochwill Mimi is kitér Czóbel „férfias” festészetére,³ amely nem a témaválasztásra, hanem a stílusra, a megformálásra vonatkozik, ahogyan – különösen az – érett periódusában: az ecsetet kezeli, vagy a festékekkel, a színekkel és a formával bánt. Művészete ekkor nem (franciásan) dekoratív, légies vagy könnyed, inkább markáns, Rouault-hoz hasonlóan nyers. Nincs „tárgyi motiváció, hanem az alkotó maga, aki belehelyezkedik tárgyába és így festi azt láthatóvá maga körül. Nem mondhatjuk tehát, hogy lefest valamit, hanem azt a viszonyt, képzetet és véleményt festi meg, amire a tárgy inspirálja” – írta vele kapcsolatban Kassák Lajos.⁴ Formái nem pontosan körülráltak, a kontúrokkal és a tónusokkal megtöri a felületüket, újabb dimenziókat adva nekik, amely megkívánja a nézőtől a mélyebb szemlélődést, és elmerülést.

Czóbel, ha tehette, mindig modell alapján dolgozott. Ez alól egy kivételt ismerünk. Egyik interjújában megemlítette, hogy az I. világháború alatt nehezen jutott modellhez, így a sokszor reprodukált *Akt piros turbánnal* (1926) című képéhez egy életnagyságú babát használt.⁵ Feltehetően nem az élő, plasztikus arcvonásokat hiányolta, hanem a test tömegének elképzeléséhez, valamint térbeli elhelyezéséhez volt fontos az élő modell jelenléte. Hiszen modelljei igen „egyarcúak/egyvágásúak”; nem az egyedi karaktereket hangsúlyozta, vagyis nem az alany maga volt számára a fontos. Czóbel számos női alakot ábrázoló festményén, különösen a negyvenes évekig, a modelljeit rövid, sötétbarna hajjal, gomb szemekkel ábrázolja, akiknek vonásai nagyban hasonlítanak. A most látható *Nő legyezővel* című kép stílusjegyei alapján a húszas évek végén, Czóbel második párizsi tartózkodása alatt készühetett. A kontúrok erősebbek, még kevésbé szaggatottak, mint a későbbi műveken, a formák jobban körültapinthatóak, a téralakítás pedig látszólag olyan „kusza”, illogikus, akárcsak a Berlinben készült portréin; a mű még emlékeztet

azok expresszionista kompozíciós megoldásaira. A hatalmas, vörös szín árnyalataiban játszó karosszék elhelyezése ellentmond a perspektíva szabályainak, szinte bekebelezi a rajta ülő modellt, és az egész vásznat. A legyezőn és a vörösbárony-széken túl van valami színpadias (anakronisztikus) a festményen: a nő hajviselete inkább a század eleji (francia) divatot követi, a rózsaszín kombiné (amelynek színe korai Czóbel festményekről ismerős lehet), a nyakköré tekert fehér sál vagy nyaklánc is az 1900-as évek párizsi mondén éjszakai életet idézi. Matisse képek világát eleveníti fel. Valószínű, ahogy a csendéletek pontos beállításánál hosszasan elidőző Czóbel, modelljeit is gondosan felöltöztette, elrendezte. A festéket zsírosan, pasztózan viszi fel a vásznonra, és a tónusokból építkezik. A látszólag ellentétes vöröst és rózsaszínt ütközteti egymással, feloldása a testet borító bőr színe és a karosszék barnája, valamint az itt-ott felvillanó kékek. Messziről úgy tűnhet, hogy Czóbel kevés színt használ, azonban közelebről megvizsgálva feltűnik, hogy ez mennyire nem igaz.

FÖLDES LÉNA

¹ Sok festő pályáját kettétörték a háborúk. Czóbel azonban nem volt katoná, művészetében a fordulópontok pedig nem akkor és azok hatására következtek be. A tízes évek fordulóján volt első hosszabb alkotói válsága, amelyről a Hollandiába és Németországba költözés, a német expresszionizmussal való találkozás továbbbontotta

² Frank János: Czóbel kortársunk. In: Budapest 21. évfolyam, 11. szám (1983), 26.

³ Kratochwill Mimi: Czóbel Béla élete és művészete. Magyar Képek, Budapest, 2001., 8.

⁴ Kassák Lajos: Czóbel Béla. In: Czóbel Béla festőművész kiállítása. Akvarell, grafika és újabb képek. Nemzeti Szalon, Budapest, 1957., 8.

⁵ „Nagy képem volt egy akt: Bábút ábrázolt, van fotográfiája Zak-nál”. Idézi: Barki Gergely: Czóbel Párizstól Párizsig. In: *Czóbel egy francia magyar*. Szerk.: Barki Gerhely, Bodonyi Emőke, Ferenczy Múzeum, Szentendre, 2014., 67.